

Horváth Gyula Csaba

A 18. század végi és a reformkori hatalmi elit rokoni kapcsolati hálózata

Történetírásunk egyik közkedvelt témája a jozefinizmus és a reformkor közötti kapcsolatok általános vizsgálata. Jelen írásomban a két időszak hatalmi elitjét átszövő rokoni kapcsolathálózatot igyekszem bemutatni és elemezni.¹ Annak ellenére, hogy a történészek körében a másik rendszeresen felmerülő téma éppen az elitkutatás, legtöbbször az elitet általában külön definiálást nem igénylő, közkeletű fogalomként kezelik;² már amennyire ezt a tanulmányokból meg lehet állapítani, azt valamiféle vezető réteggként értelmezik. Ennek oka, amellet, hogy egy a közbeszédben is gyakran használt kifejezésről van szó, az lehet, hogy nincs az elitnek egyetlen, általánosan elfogadott definíciója. A fogalom számtalan meghatározásával találkozhatunk, meglehetősen eltérő jelentésekben: kezdve a teljesen általános értelmezéstől, miszerint ez a csoport a *valamiből (leginkább befolyásból) sokat birtokló keveseket* foglalja magában, egészen addig a szűkebb értelemben vett elitfelfogásig, miszerint csupán a *vezető politikai pozíciókat viselők* csoportját kell értenünk alatta.³ Elemzésem kapcsán én magam sem fogok állást foglalni a különböző definíciók tekintetében, ugyanis a kutatás témájául választott csoport a bármilyen értelemben vett elitnek is csupán a legszűkebb rétegét jelenti, hiszen a legfőbb világi hatalmi elitről lesz szó.

Vizsgálatom az említett két korszak valós hatalommal bíró, világi, országos főméltóságaira terjedt ki. Melyek is ezek a méltóságok? Ebben a kérdésben Cserpes Tündének és Szijártó M. Istvánnak és a 18. századi országos főméltóságokat vizsgáló tanulmányához igazodtam:⁴ az országbíró, a bán, a tárnokmester, a királyi kancellár, a kamaraelnök⁵ és a személynök (a továbbiakban ezeket értem majd főméltóság alatt).⁶ A nádori tisztség, mivel a vizsgált korszakokban kizá-

¹ Korábban már készítettem egy elemzést a 18. századi főméltóságok rokoni kapcsolathálózatáról (Horváth Gy. 2013), így a mostani írásom e tanulmány folytatásának is tekinthető.

² Takács T. 2006. Elsősorban a helyi elitek kutatása kapcsán emeli ki a definiálás hiányát.

³ Takács K. 1998. Szintén rámutat arra, hogy a kutatók a szociológiában sem szokták definiálni az elit fogalmát.

⁴ Cserpes–Szijártó 2010.

⁵ Ideszámítottam 1785 és 1790 között a helytartótanács első alelnökeit is, akik a kamarai ügyeket intézték kincstartói címmel, tehát gyakorlatilag a kamaraelnököknek feleltethetőek meg. Ők más főméltóságaik révén egyébként is benne voltak a vizsgálandók körében.

⁶ Cserpes Tünde és Szijártó M. István ezeken a hivatalviselőkön kívül még beszámította az országos főméltóságok közé Hadik Andrást, az Udvari Haditanács elnökét és Izdenczy József államtanácsost is, akiket azonban én nem vettem figyelembe, mivel nem magyar főméltóságot viseltek.

rólág az uralkodóház tagjai töltötték be, kimaradt.⁷ A nevezett tisztségek betöltőinek a névsorai a mellékletben találhatóak (1–2. táblázat). Ezt a kört a továbbiakban az egyszerűség kedvéért hatalmi elitnek vagy elitnek nevezem, bár ez utóbbit igyekszem kerülni, mivel az általánosan használt elitfogalom mégiscsak egy jóval tágabb társadalmi csoportra utal. Közülük az országbíró, a bán, a tárnokmester és a személynök hivatalánál fogva, míg a többiek – a kancellárok és a kamaraelnökök – egyéb tisztségeiknél, illetve rangjuknál fogva voltak tagjai az országgyűléseknek.⁸

A méltóságviselőket két csoportra osztottam aszerint, hogy kik azok, akik a főméltóságok hagyományosnak tekinthető utánpótlási bázisából kerültek ki, és kik azok, akik újonnan emelkedtek ebbe a körbe. Természetesnek tűnt ez utóbbi kategóriába sorolni azokat, akiknek a fiági felmenői között találhatóak főméltóságot viselő személyek, illetve általában ebbe a körbe szokás számítani az arisztokrata címek viselőit is.⁹ Azt, hogy ez a két csoport milyen nagy mértékben fedi át egymást, jól jelzi az a tény, hogy a 18. századi főméltóságok közül azoknak, akiknek volt főnemesi felmenője, egy kivétellel volt főméltóságot viselő személy is a felmenői között.¹⁰ Következésképp azokat, akiknek a fiági felmenői között volt főnemes és/vagy főméltóság, a főméltóságok hagyományos utánpótlási bázisába, vagyis a régi hatalmi elitbe soroltam, mindazokat pedig, akik nem rendelkeztek ilyen felmenőkkel, az ebbe a körbe újonnan felemelkedettek közé, vagyis az új hatalmi elitbe számítottam. Az 1780 és 1790 közötti időszakból a régi elitez tartozónak vettem Balassa Ferencet, Batthyány Ádámot, Csáky Jánost, Erdődy Jánost és Erdődy (Nepomuk) Jánost, valamint Esterházy Ferencet, Nádasdy Ferencet, Pálffy Károlyt és Zichy Károly Józsefet, vagyis a tizenhétből kilenc embert; az újonnan a hatalmi elitbe emelkedettek közé soroltam Fekete Györgyöt, Jankovich Antalt, Nagy Józsefet, Majláth Józsefet, Niczky Kristófot, Szécsen Sándort, Szentiványi Ferencet, Ürményi Józsefet és Végh Pétert, vagyis a másik kilenc főméltóságot, így a régi és az új elitbeliek aránya fele-fele volt (1. táblázat). A reformkoriak közül¹¹ Apponyi György, Brunszvik József, Cziráky Antal, Eötvös Ignác, Gyulay Ignác, Haller Ferenc, Keglevich Gábor, Koháry Ferenc, Majláth Antal és György, Mednyánszky Alajos, Nádasdy Mihály, Pálffy Fidél, Szécsen Miklós és Zichy Károly került a régi elit tagjai közé, vagyis tizenötön. Míg Mérey Sándor, Reviczky Ádám, Somssich Pongrác, Szerencsy István, Szögyény Zsigmond és Zarka János, vagyis hatan voltak az újonnan felemelkedettek (2. táblázat). Ebben a csoportban tehát közel kétharmados arányban képviselteti magát a régi elit.

⁷ Fallenbüchl 1988.

⁸ Szijártó 2005; Pálmány 2011; Diaeta Adatbázis. A 18. század végi főméltóságok egy része nem feltétlenül az adott korszak országgyűlésének volt a tagja.

⁹ Cserpes–Szijártó 2010; Kovács 2000.

¹⁰ Horváth Gy. 2013: 287.

¹¹ Csak azt a huszonegyet számítva, akik végül bekerültek a vizsgált csoportba (a kimaradt Majláth József a régi elitez, Ürményi József és Vlassics Ferenc pedig az újonnan felemelkedettek közé került volna).

Történetírásunk az arisztokrácia rokoni-családi összefonódását és ennek szerepét az érdekvényesítésben, illetve az állásszerzésben alapvető tényként kezeli,¹² de ennek közelebbi, strukturális, hálózati szintű elemzésére általában nem vállalkozik. Ha pedig mégis, akkor rendszerint az individuumként kezelt egyes családok között fennálló házassági kapcsolatokat vizsgálják.¹³ Én azonban nem a családok, hanem a személyek szintjén szerettem volna elvégezni a közöttük fennálló rokonság elemzését, és egyúttal megkísértem egymással összevethető módon megállapítani az egyes méltóságviselők rokonságának távolságát. A hálózati modell felállításakor először úgy gondoltam, hogy minden rokonsági típusnak külön számot adok, ám hamar szembesültem azzal, hogy számos nem eldönthető kérdés merül fel, olyanok, mint például hogy a másodfokú unokatestvér vagy a dédnagybáty kapja-e a magasabb értéket. Minél több család választ el két személyt egymástól, annál lehetetlenebb kihívás megtalálni közöttük a rokonságot. Ráadásul többszörös rokonság esetén már a legközelebbi rokonság megtalálása is egy nehézkes folyamat, így az ember gyakran az első rokoni szál felgöngyöltése után már nem áll neki újabbakat keresni. Egyben az is világossá vált, hogy ezáltal az egyes értékek kizárólag a saját önkényes meghatározásomtól fognak függeni. Hamar rájöttem, hogy ez utóbbi problémát leginkább úgy lehet elkerülni, ha a különböző rokonsági értékeket valamilyen alapegység(ek)ből kiindulva számolom ki. Az elsődleges cél az önkényesség minimalizálása volt, amit véleményem szerint minél kevesebb és minél egyszerűbb szabály felállításával lehetett elérni. Az antropológiában és az etnográfiában a „kutató a leszármazás, valamint a házassági kapcsolatok utólagos számbavétele segítségével szerencsés forrásadottságok esetén visszamenőleg is meg tudja állapítani valaki tényleges rokonságát”.¹⁴ Úgy döntöttem tehát, hogy én is e két elemi rokonságból fogom felépíteni az elemzés alapjául szolgáló rokoni kapcsolathálómat.

A magyar nemesség társadalmi alapegysége az azonos őstől fiágon leszármazók összessége, amelyet a témában úttörőnek számító Fügedi Erik „klánnak” nevezett el,¹⁵ és amit én a tanulmányomban az egyszerűség kedvéért a továbbiakban családnak nevezek, mivel ezt a szót a családtörténeti irodalom, valamint a már említett, rokoni kapcsolathálókat vizsgáló elemzések is ebben az értelemben használják. A kapcsolatok alapegységének a családokon belüli fiági leszármazást választottam, amit egyes értékkel jelöltem. A családok között házasságok révén jön létre a kapcsolat. Ennek kapcsán fontosnak tartottam azonban, hogy a leányági leszármazás ne legyen azonos értékű a családon belülivel, hiszen azt a kortársak sem tekintették annak. A vizsgált időszakban ugyanis a kiváltságok

¹² „Az arisztokráciához tartozás olyan családi rokoni kapcsolatrendszer teremtett, amely társági-rokoni nexusokon keresztül a központi hatalom tényleges gyakorlóival való közvetlen érintkezést is elősegítette” (Gerő 1993: 103). A rokoni összeköttetés szerepéről az állások betöltésénél: Falllenbüchl 1968: 241.

¹³ Így tesz a rokoni kapcsolathálókat vizsgáló elemzésében például Tózsza-Rigó Attila és Szántay Antal (Tózsza-Rigó 2012; Szántay 2014).

¹⁴ Faragó 1996: 241.

¹⁵ Fügedi 1992: 21.

– nemesség, főnemesség – a kiváltságsszerző fiági leszármazottai között öröklődhetek, így a fiági leszármazás számontartása, sőt bizonyítása elsődleges, életbe vágó fontosságúnak számított legalább a nemességszerző személyéig visszamenőleg. Anyagi javakat természetesen a leányági rokonság is örökölhette, de a gyakorlat azt mutatja, hogy bár az ősiség elvben minden leányági leszármazottnak örökösödési jogot biztosított, ez a kézzelfogható öröklés szintjén ritkán lépett túl a negyedfokú rokonságon,¹⁶ ami egyben a házassági korlát határát is jelentette.¹⁷ Vagyis a nőági rokonság számontartása ezen túlmenően már nem volt annyira lényeges, és egy ponton túl nyilvánvalóan lehetséges sem. Ugyanakkor nem akartam egy elvben ugyanolyan közeli kapcsolatnak önkényesen más értéket választani. Így végül úgy határoztam, hogy a leányági leszármazást nem jelölöm, csupán a családok közötti házassági kapcsolatot.¹⁸ Ezt a döntésemet az is indokolja, hogy a korabeli felfogás a nőknek még a reprodukcióban is csak másodlagos szerepet tulajdonított,¹⁹ ahogyan Werbőczy írta: „Pater enim generat, mater autem formam solum generandi dat, et praestat.”²⁰ A házasságban a nőnek elvben egyes értékű kapcsolata van a férjével, éppen úgy, ahogyan az apjával is. A kapcsolat-háló-elemzés alapjául szolgáló táblázatba (az úgynevezett mátrixba) végül a nőket nem vettem fel, hanem közvetlenül a férj és az após kapcsolatát jelöltem a kettes értékkel. Erre módszertanilag lehetőséget adott az a tény, hogy a nőknek ekkoriban nemcsak az utódnemzés, hanem a házasság terén is másodlagos, alávett szerepet tulajdonítottak, inkább voltak tárgyai, mint alanyai a frigynek, míg a valós megegyezés az após és a vő (esetleg a másik após) között jött létre.²¹

E két fenti kapcsolati érték, a fiági leszármazás és a házasság alapján minden további kapcsolat is leírható. A kapcsolatok értéke minden egyes közbeiktatott családdal plusz eggyel nő a hasonló fokú, tisztán fiági rokonsághoz képest. Ha egy egyszerű példával akarjuk mindezt szemléltetni, akkor az apai nagybáty-unokaöcs kapcsolatra a távolság értékének hármát kapunk, míg az anyai nagybáty-unokaöcs kapcsolatra négyet. Azzal, hogy családközi kapcsolatoknál nem az anyai leszármazást, hanem a házasságot vettem alapegységnek, természetesen nemcsak a vérségi kapcsolatot, hanem a kánonjog által azzal azonos fokúnak tekintett²² – az angolok által „in-law” utótaggal jelzett – affinális rokonságot is figyelembe vettem. Fontos még megemlíteni, hogy mivel a leszármazást tettem meg a családon belüli rokoni kapcsolatok alapelemének, az azonos fokú rokonságok esetében a felmenői-leszármazotti kapcsolatok közelebb kerülnek egymáshoz, mint az oldalágiak. Vagyis amíg az apa-fiú kapcsolatra egyet kapunk, addig a testvérekére már kettőt. Ezáltal a rendszer komplexitása növekszik, hiszen ha

¹⁶ Horváth J. 1991: 241.

¹⁷ Faragó 2000: 442.

¹⁸ Ráadásul több feleség esetén az anya személye sokszor nem állapítható meg egyértelműen.

¹⁹ Fügedi 1992: 30.

²⁰ „Mert az atya a nemző, az anya pedig a nemzés alakját adja meg” (Werbőczy 1990: 71, I. 7. 3. §).

²¹ Laslett 1983: 493. Konkrét példa a korból Festetics György elrendezett házassága Sallér Judittal, Sallér István nádori ítélőmester leányával (Kurucz 2013: 106).

²² Roszner 1887: 202–203. A világi jognak is a része lett.

többféle rokonsági fokra kapnánk azonos értékeket, az sokkal jobban megnehezítené a rokonsági fokok közötti különbségtételt.

A rokoni kapcsolatok számszerűsítésének általam alkalmazott elvét kidolgozva újabb kérdés merült fel, mégpedig az, hogyan lehetséges az egyes személyek közötti legrövidebb kapcsolatot azonosítani, bármilyen távoli rokonságot jelentsen is az. Végül az UCInet6 kapcsolathálózat-elemző szoftvert alkalmaztam, amely képes volt elvégezni az egyes személyek közötti legrövidebb út kiszámítását, miután a fenti elv alapján felépített mátrixba felvittem a szükséges adatokat. Miután a program segítségével meghatároztam az egyes személyek közötti legrövidebb kapcsolatok értékét, a következő lépés, a relatív összehasonlításon túl, a kapott értékek kiértékelése volt. Ennek kapcsán újabb kérdés merült fel: mely értékekig tekinthetem a kapcsolatokat közeli rokonságnak, és melyektől távolinak? A (katolikus) kánonjog a IV. lateráni zsinat óta – ahogyan korábban már említettük – a negyedfokú rokonságot tartotta a házasodhatóság határának, ennél közelebbi rokonság esetén már diszpenzációra volt szükség a frigy megkötéséhez.²³ Abszolút fiági leszármazásban, mindkét ágon negyedfokú rokonság esetén a kapcsolat értékének nyolcat kapunk, míg abszolút leányági leszármazásban ez a szám tizennégy. Ebből következően a nyolcas érték alatti kapcsolatot volt célszerű szoros rokonságnak venni, míg a nyolc és tizennégy közötti érték egy átmeneti zónát jelentene, végül pedig tizennégytől távoli rokonságról beszélhetünk.

Az elemzés során csupán a reformkor végéig, egészen pontosan az 1850-ig létrejött rokoni kapcsolatokat vettem figyelembe, a később keletkezetteket már nem. Az elemzés alapjául szolgáló családi kapcsolatok feltérképezéséhez elsősorban Nagy Iván családtörténeti munkáját,²⁴ illetve Miroslav Marek családtörténész internetes adatbázisát²⁵ használtam fel. Egyes esetekben azonban más, kevésbé átfogó munkákkal is dolgoztam.²⁶ A felvett személyek közül (1–2. táblázat) egyedül a horvát katonanemesi családból származó Vlassics Ferenc bánt nem sikerült bekapcsolni a rokoni hálózatba, így ő az egyetlen olyan személy, aki kívülállóként kimaradt a végső elemzésből. Ugyanakkor az összes vizsgált szereplő egyetlen közös rokonsági rendszer elemét alkotja,²⁷ vagyis a mátrix pontrendszerében a két korszak (a jozefinizmus és a reformkor időszaka) nem különül el egymástól. Az elemzés során először együttesen vizsgáltam a későbbiekben a két hagyományos történeti korszakhoz, illetve két eltérő társadalmi csoportba (a régi hatalmi elit tagjai és újonnan felemelkedők) sorolt személyeket.

²³ Erdő 2003: 430; Roszner 1887: 192. Ezt az elvet a világi jog is átvette: Werbőczy 1990: 230, I. 107. 1. §.

²⁴ Nagy 1857–1868.

²⁵ <http://genealogy.euweb.cz/> – utolsó letöltés: 2017. augusztus 13.

²⁶ Éble 1903; Fukári 2008; Feöldi Doby 1895; Kubinyi F.–Kubinyi M. (szerk.) 1906; *Magyar nemzeti zsebkönyv* 1888–1905; Nyáry 1996; Szirmay 2010; Szluha 2000, 2003, 2011–2012; Szluha–Vásárhelyi 2005–2013; Witting (Hg.) 1918, 1919.

²⁷ Az ehhez tartozó táblázatot jelen tanulmányban külön nem közöljük, csupán az ez alapján készült két korszakra vonatkozó kapcsolati átlagokat tartalmazóakat (3–4. táblázat).

A rokoni kapcsolati értékek alapján természetesen nehéz egyértelműen eldönteni, hogy a konkrét esetekben mekkora szerepet játszhatott a főméltóságok betöltésénél egy-egy rokoni kapcsolat.²⁸ Azonban ehhez a kérdéshez is adhatunk némi támpontot. Az újonnan felemelkedett személyeknél minél erősebbek a rokoni kapcsolatok (már a felemelkedésük előtt), annál inkább feltételezhetjük, hogy a tehetségük mellett ezek is szerepet játszottak a főméltóságok közé emelkedés tényében. A régi hatalmi elit tagjainál azonban már más a helyzet. Esetükben a rokonság szerepét a pozíciók megszerzésénél triviális, külön bizonyítást nem igénylő tényként szokás kezelni. Így náluk csak annyit kockáztathatunk meg, hogy a rosszabb kapcsolati értékekkel rendelkező személyeknél valamivel kevésbé játszhatott szerepet a rokonság, mint a szorosabb kapcsolatokkal rendelkezőknél. Kivéve, ha valaki olyanról van szó ebből a körből, akinek nagyon rosszak a rokoni kapcsolati értékei, mert nála már inkább fel lehet tételezni azt, hogy ezek a rokonságok nem is játszottak különösebb szerepet az előrelépésükben. Ugyanakkor a követett módszer nem a pozícióba kerülés okaira ad választ, hanem elsősorban a kulcsszereplőket segít megtalálni.

A két korszak főméltóságait egyetlen csoportként vizsgálva, a kapcsolati értékek átlaga 10,88, ami a köztes, számontartott rokonság zónájában helyezkedik el, nagyjából középen, de azért valamivel közelebb a szoros rokonság, mint a távoli rokonság szélső értékéhez. Az egyes személyek kapcsolati értékeinek átlagát tekintve, többségük – nyolc fő kivételével mindenki – kapcsolati értékeinek átlaga nyolc és tizenkettő között helyezkedik el. A szoros rokonság szintjére (vagyis nyolc alá) egyetlen személy értéke sem megy, a távoli rokonság zónájában (azaz tizennégy felett) pedig összesen négyen vannak. Közülük ketten, Szerencsy István és Mérey Sándor, éppen csak meghaladva ezt az értéket, ketten pedig, Balassa Ferenc és Szőgyény Zsigmond, már a tizenötös értéket is túlhaladják. Zarka János kapcsolati értékeinek átlaga éppen a tizennégyes határértéken van, így ő pont a számontartott rokonság határán helyezkedik el. A legjobb értékekkel a régi hatalmi elit két tagja, Batthyány Ádám és Cziráky Antal rendelkezik, holtversenyben 8,47-es átlaggal. Batthyány előkelő helyezése nem szolgál különösebb magyarázatra, Czirákyé azonban talán meglepetést kelthet. Ő ezt a „helyezést” leginkább annak köszönheti, hogy a Zichyekkel és a Pálffyakkal egyaránt szoros kapcsolatban állt (2. ábra), amely főnemesi családok a vizsgált időszakban 2-2 főméltóságot is adtak. A legkisebb, egyes értékkel a két apa-fiú páros, Szécsen Sándor és fia, Miklós, valamint Zichy Károly József és fia, Károly rendelkezik. Kettes értéke van Majláth Józsefnek és unokájának, Antalnak, valamint vejének, Mednyánszky Alajosnak, illetve Végh Péternek és vejének, felső-

²⁸ Nádasy Ferenc bánról írta Kerceslich Boldizsár, hogy csak azért nevezték ki, mert a bátyja (Nádasy Lipót) volt a kancellár (Krčelić 1952: 273). Szintén Kerceslich írja príbéri Jankovich Antalról, hogy 1764-ben csak azért választották meg horvát követnek, illetve 1765-ben azért nevezték ki a báni tábla bírójának, mert Niczky Kristóf országbíró sógora volt (Krčelić 1952: 476, 486). Szépen induló karrierje azonban nem folytatódhatott, mert 1766-ban, alig 29 évesen elhunyt (Krčelić 1952: 498).

büki Nagy Józsefnek. A legtávolabbi érték a huszonkettő, ami a két személynek, Zarka János és Szőgyény Zsigmond, valamint a Szőgyény és Balassa Ferenc közötti távolságot mutatja.

Az öt legrosszabb kapcsolati érték átlagával rendelkező főméltóság (Balassa, Mérey, Szerencsy, Szőgyény, Zarka) közül csak Balassa Ferenc tartozik a régi hatalmi elithez, a többi négy mind a reformkor köznemesi háttérű személynekei köréből kerül ki. A korszak személynekei közül egyedül Majláth György, illetve Somssich Pongrác nem tartozik ide, bár a hetedik legrosszabb átlaggal (12,79) bíró Somssichot csupán a 13,55-ös átlagú Gyulay Ignác választja el ettől a körtől. Balassa Ferenc tehát származása révén, az egyenes ági apai felmenői között található horvát bánnal és erdélyi vajdával hiába tartozott a régi hatalmi elitbe, a családnak az az ága, amelyből ő származott, a hatalmi elit többi családjával való kapcsolatot nem erősítette meg generációról generációra házasságokkal, így végül teljesen eltávolodott tőlük, és mivel Balassa Ferenc maga egyáltalán nem házasodott meg, ezt a kapcsolatot nem is tudta újjáéleszteni. Ezáltal a lista végére szorult. A többieknél az látszik, hogy a régi hatalmi elit valamelyik tagján keresztül kapcsolódnak a teljes sokasághoz. Zarka Nádasdy Mihállyal (10), Szőgyény Eötvös Ignáccal (10), Mérey Niczky Kristóffal (11), Szerencsy és Balassa egymással voltak a legszorosabb kapcsolatban (8), illetve Somssich Ürményi József leányági unokaöccse (4) volt. Míg tehát a reformkorban a hatalmi elitbe újonnan felemelkedettek körében azt láthatjuk, hogy csak periférikusan kapcsolódnak a csoporthoz, addig a 18. század végén felemelkedettek körében egészen más jelenség figyelhető meg. Niczky Kristóf, Fekete György és Végh Péter országbírók, valamint felsőbüki Nagy József személynek már a hatalmi elitbe való felemelkedésük előtt is egy szoros rokoni kört alkottak (1. ábra), így adja magát a feltételezés, hogy ők négyen nyilván már a felemelkedésben is támogathatták egymást. Hozzájuk csatlakozott később – vagyis már a hatalmi elitbe kerülését követően – Ürményi József, illetve az ő személyén keresztül Somssich Pongrác.

Külön érdemes még két család példáját kiemelni. A Majláthok (3. ábra) József tárnokmester révén emelkedtek fel. A család egyedisége leginkább abban rejlik, hogy a hatalmi elitben betöltött pozíciójukat – az eddig tárgyalt köznemesi háttérű felemelkedett személyekkel ellentétben – generációkon át megtudták tartani. A 19. század elején József kamaraelnök és György személynek, a reformkorban fiaik, Antal kancellár és György országbíró, végül pedig a vizsgált korszakon túl, vagyis a kiegyezést követően, György országbíró²⁹ – igaz, ekkorra ez a tisztség már teljesen reprezentatívvá vált. Emellett a család szoros rokoni kapcsolatban állt Reviczky Ádám kancellárral és Mednyánszky Alajos kamaraelnökkel, valamint kissé távolabbi szálak fűzték Szlávay József miniszterelnökhöz. Így a Majláthok három generáción keresztül a hatalmi elit egyik domináns családjának számítottak. Az övékéhez némileg hasonló képet mutat a Szécsen család karrierje. Sándor kamaraelnök a 18. század végén emelkedett fel a hatalmi

²⁹ Markó 2006: 286. Majláth György (1818–1883): országbíró (1867–1883).

elitbe, ugyanakkor fia, Miklós a reformkor idején töltötte be szintén a kamaraelnöki tiszteket. A kiegyezés után már csak udvari főméltóságokat bírtak, Miklós fia, Antal főudvarnagy,³⁰ illetve az ő fia, Miklós szintén főudvarnagy,³¹ vatikáni és párizsi nagykövet, valamint a közös külügyminisztérium első „osztályfőnöke” (miniszterhelyettese) volt.³² A Majláthokkal ellentétben a Szécseneknek generációnként csak egyetlen tagja tartozott a hatalmi elithez, és a főnemesei elit más tagjaival sem álltak túlságosan szoros kapcsolatban. A legközelebbi említhető rokon, Szécsen Sándor dédunokája, Bedekovich Kálmán bán volt,³³ aki már a kiegyezés után viselte ezt a posztot. Így ez a család nem vált olyan dominánssá, mint a Majláthok.

Összességében elmondható, hogy a legjobb (nyolc és tíz közötti) átlagértékekkel a legrégebbi, sokgenerációs, a hatalmi elitbe teljesen beágyazódott arisztokrata családok képviselői, illetve a 18. század végi köznemesi háttérű főméltóságok szoros rokonságának központi szereplői, Niczky Kristóf és Ürményi József rendelkeznek. Tíz és tizenkettő közötti átlagérték között helyezkedik el a fentebb már említett köznemesi rokonsági csoport (1. ábra) többi tagja, valamint rajtuk kívül a régi elit viszonylag új keletű tagjai, vagyis azok, akiknek ősei a 18. század folyamán emelkedtek fel. Végül tizenkettes érték felett található a reformkor köznemesi háttérű személynökeinek többsége, továbbá a katona arisztokrata Gyulay Ignác és Balassa Ferenc. Ha a két történelmi korszak főméltóságait külön-külön nézzük, azt látjuk, hogy a 18. század végi csoportba sorolt személyek értékeinek átlaga (9,54) sokkal jobb, mint a reformkoriaké (11,88), pedig a reformkorban jóval nagyobb volt a régi elitből származók aránya (3. táblázat). Ennek magyarázata, hogy a 18. század végén a régi elitből származó főméltóságok Balassát kivéve a többgenerációsok közé tartoztak, míg a reformkorban már többségben voltak közöttük a pár generációval korábban felemelkedett családból származó személyek. Hasonló a helyzet az újonnan felemelkedettek között. A 18. század végén – mint azt már láthattuk – többségük viszonylag szoros rokonságban állt egymással, míg a reformkorban néhányukat kivéve meglehetősen távoli kapcsolatokkal rendelkeztek.

Ha a két korszak főméltóságainak egymással való kapcsolatait vizsgáljuk, azt vehetjük észre, hogy a reformkoriak kapcsolati értékeinek átlaga a legalább egy generációnyi eltérés ellenére alacsonyabb (10,87), mint az egymással való kapcsolati értékeiknek az átlaga (11,88). Vagyis a reformkori főméltóságok rokonilag szorosabban kötődtek a 18. századi főméltóságokhoz, mint egymáshoz (4. táblázat). Ennek oka az, hogy a két csoport között viszonylag sok a nagyon szoros kapcsolat, mint a két Zichy és a két Szécsen közötti apa-fiú (1) viszony, egy nagypapa-unoka (2), illetve nagybáty-unokaöcs (3) kapcsolat a Majláthoknál,

³⁰ Markó (főszerk.) 2007: 222–223. Szécsen Antal (1818–1896): főudvarnagy (1886–1896).

³¹ *Budapesti Közlöny* 1916. november 25. (275.) 3.

³² Somogyi 2001. Szécsen Miklós (1857–1926): első külügyi „osztályfőnök” (1899–1901); főudvarnagy (1916–1918).

³³ Markó 2006: 439. Bedekovich Kálmán (1818–1889): horvát bán (1871–1872).

valamint szintén nagybáty-unokaöcs – bár csak leányági – (4) viszony Ürményi József és Somssich Pongrác között, illetve após-vő kapcsolat Esterházy Ferenc és Zichy Károly, valamint Majláth József és Mednyánszky között (3). Ugyanakkor a belső kapcsolataik között nincsen négyes értéknél erősebb; ilyen például a két Majláth unokatestvéri kapcsolata (4). A 18. század végi főméltóságoknak azonban sokkal erősebb a kapcsolati átlaga a belső csoport felé (9,54), mint a reformkori csoport felé (10,87). Ennek a magyarázata az, hogy bár a fent említett szoros kapcsolatok a két csoport között természetesen itt is megvannak, ám ezenfelül a csoporton belül is léteznek hasonlóan szoros kapcsolatok. Például após-vő kapcsolat Végh Péter és felsőbüki Nagy József között (2), sógori kapcsolat Esterházy Ferenc és Batthyány Ádám, Fekete György és Niczky Kristóf, valamint Csáky János és Zichy Károly József között (3), illetve apóstársi kapcsolat felsőbüki Nagy József és Ürményi József között (3). Emellett a belső kapcsolatokban sokkal kevesebb a távoli rokonság, amelyek a reformkori főméltóságok felé meglehetősen nagy számban állnak fenn.

A 18. század végén a Majláthok és a Szécsenek esetében már láthattuk, hogy különösebb rokoni háttér nélkül sikerülhetett megszilárdítani pozícióikat a legfőbb hatalmi elitben – hiszen ők nem voltak tagjai a már sokat emlegetett köznemesi hátterű rokoni összefonódásnak, ráadásul Szécsen Sándor teljes kívülállóként érkezett, vagyis szó szerint a semmiből építette fel a kapcsolatrendszerét. Ennek az esetnek a kapcsán érdemes még azt a kérdést is megvizsgálni, hogy vajon a reformkorban a hatalmi elitbe emelkedett családoknak sikerült-e megtartani pozícióikat a későbbi, polgári időszakban. Erre a Szőgyényeket hozhatjuk fel példaként. Az abszolút kívülálló, legrosszabb kapcsolati átlagértékkel (15,39) rendelkező Szőgyény Zsigmond személynök leszármazottai a Szőgyény-Marich nevet viselték. Fia, idősebb Szőgyény-Marich László a kiegyezés körül a konzervatívok vezéralakjává vált, a főrendiház elnöke, főkamrás, tárnokmester és országbíró is volt (bár ez utóbbiak ekkor már nem jelentettek tényleges hatalmat, csupán reprezentatív tisztséget).³⁴ Az ő fia, ifjabb László – akivel a család fiágon kihalt – berlini nagykövet,³⁵ a közös külügyminisztérium első „osztályfőnöke”³⁶ és a király személye körüli miniszter volt.³⁷ Többek között mindketten elnyerték a dinasztia legmagasabb kitüntetését, az Aranygyapjas-rendet.³⁸ Ez a család tehát ténylegesen megszilárdította pozícióit a hatalmi elitben. Közvetlen házassági kapcsolatokat a Somssichokkal és a Zichyekkel hoztak létre. Somssich Pongrác dédunokája, József – aki egyben ifjabb Szőgyény-Marich László veje volt – a külügyminiszteri posztot töltötte be a Friedrich- és a Huszár-kormányban.³⁹

³⁴ Jónás–Villám 2002: 209. Szőgyény-Marich László (1806–1893): főkamrás (1873–1884); a főrendiház elnöke (1883–1884); tárnokmester (1884–1888); országbíró (1886–1893).

³⁵ Matsch 1986: 153.

³⁶ Matsch 1986: 95.

³⁷ Bölöny 1978: 160. Szőgyény-Marich László (1840–1916): a király személye körüli miniszter (1890–1892).

³⁸ *Hof- und Staats-Handbuch* 1885: 116; *Hof- und Staats-Handbuch* 1901: 56.

³⁹ Bölöny 1978: 161. Somssich József (1864–1941): külügyminiszter (1919–1920).

Megemlítendő ugyanakkor, hogy ő csak leányágon volt Somssich Pongrác dédunokája, ugyanis fiágon a család egy másik ágából származott. Végezetül érdemes még kitérni Zarka János személynök példájára, akinek a felesége, Lónyay Emma, Lónyay Menyhért miniszterelnök anyai nagynénje – Lónyay Elemér hercegnek, Stefánia trónörökösné második férjének pedig az apai dédnagynénje – volt. Zarka János nagynénje, Júlia, pedig nem másnak volt a sógornője,⁴⁰ mint Carl Philipp von Wrede hercegnek, a napóleoni háborúk kiváló hadvezérének, a bajor hadsereg főparancsnokának.⁴¹

* * *

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy bár a 18. század végén a főméltóságok között sokkal nagyobb a hatalmi elitbe újonnan felemelkedők aránya a reformkoriakhoz képest, rokoni kapcsolataikat tekintve ez a csoport mégis sokkal zártabb volt. Az újonnan felemelkedettek nagy része a 18. század végén egy meglehetősen szoros rokoni csoportot alkotott, míg a reformkoriak sokszor csupán a hatalmi elit szűkebb arisztokrata belső körén keresztül álltak egymással kapcsolatban. Ugyanakkor a reformkori főméltóságokat szorosabb rokoni szálak fűzték a 18. század végiekhez, mint egymáshoz. Ráadásul az újonnan felemelkedettek közül leginkább a gyenge rokoni háttérrel rendelkező családoknak, köztük a Majláthoknak, a Szécseneknek és a Szőgyényeknek sikerült megőrizniük pozícióikat a hatalmi elitben. Történetírásunk általában azt feltételezi, hogy ebben az időszakban az újonnan felemelkedettek kizárólag tehetségük és hozzáértésük révén kerültek magas pozíciókba. Az elemzés nyomán egyes személyek egymással fennálló erős rokoni összefonódását látva azonban joggal gyaníthatjuk, hogy náluk ezek a rokoni kapcsolatok is egyengették a felemelkedés útját. Ugyanakkor ezek az egymással való szoros kapcsolatok, úgy fest, nem igazán tették lehetővé számukra, hogy a régi hatalmi elitel is hasonlóan erős kapcsolatokat építsenek ki, ezért hosszú távon nem tudtak igazán betagozódni a régi hatalmi elit rokoni kapcsolathálójába. Az újonnan felemelkedőknek az a része azonban, amely különösebb rokoni kapcsolati tőke nélkül vált a hatalmi elit tagjává, sikeresen tudott generációról generációra egyre szorosabb kapcsolatot kiépíteni a régi elit tagjaival, míg végül már saját családjuk is ezen elit szerves részévé vált.

⁴⁰ <http://genealogy.euweb.cz/other/wrede.html> – utolsó letöltés: 2017. augusztus 31.

⁴¹ Heigel 1898: 246–252.

MELLÉKLETEK

1. táblázat

A vizsgált 18. század végi tisztségviselői kör (1780–1800)

<i>Név</i>	<i>Tisztség</i>
Balassa Ferenc (1736–1807)	kamaraelnök (1783–1785); bán (1785–1790)
Batthyány Ádám (1722–1787)	tárnokmester (1759–1782)
Csáky János (1720–1795)	tárnokmester (1782–1783); országbíró (173–1786)
Erdődy János (1733–1806)	bán (1790–1806)
Erdődy (Nepomuk) János (1723–1789)	kamaraelnök (1772–1782)
Esterházy Ferenc (1715–1785)	kancellár (1762–1785); bán (1783–1785)
Fekete György (1711–1788)	országbíró (1773–1783); kamaraigazgató (1782)
Jankovich Antal (1728–1789)	kincstárnok (1785–1786); tárnokmester (1786–1789)
Majláth József (1787–1810)	tárnokmester (1795–1797)
Nádasdy Ferenc (1708–1783)	bán (1756–1783)
Nagy József (1743–1801)	személynök (1785–1801)
Niczky Kristóf (1725–1787)	kamaraelnök (1782–1783); tárnokmester (1783–1786); országbíró (1786–1787)
Pálffy Károly (1785–1816)	kancellár (1787–1807)
Szécsen Sándor (1740–1813)	kincstartó (1789–1791); kamaraelnök (1791–1808)
Szentiványi Ferenc (1731–1823)	tárnokmester (1797–1802)
Ürményi József (1741–1825)	kincstárnok (1788–1789); személynök (1789–1795)
Végh Péter (1725–1807)	személynök (1779–1789); tárnokmester (1789–1795); országbíró (1795–1802)

2. táblázat

A vizsgált reformkori tisztségviselői kör (1825–1848)⁴²

<i>Név</i>	<i>Tisztség</i>
Apponyi György (1808–1899)	kancellár (1847–1848)
Brunszvik József (1750–1827)	országbíró (1825–1827)
Cziráky Antal (1722–1852)	tárnokmester (1825–1827); országbíró (1828–1839)
Eötvös Ignác (1786–1851)	tárnokmester (1836–1841)
Gyulay Ignác (1763–1831)	bán (1806–1831)
Haller Ferenc (1796–1875)	bán (1842–1845)
Keglevich Gábor (1784–1854)	kamaraelnök (1836–1842); tárnokmester (1842–1848)
Koháry Ferenc (1766–1826)	kancellár (1820–1826)
Majláth Antal (1801–1873)	kancellár (1839–1847)
Majláth György (1786–1861)	személynök (1825–1831); országbíró (1839–1848)
<i>Majláth József (1760–1825)</i>	<i>kamaraelnök (1814–1825)</i>
Mednyánszky Alajos (1784–1844)	kamaraelnök (1842–1844)
Mérey Sándor (1779–1848)	személynök (1831–1833)
Nádasdy Mihály (1775–1854)	kancellár (1826–1827)
Pálffy Fidél (1788–1864)	kancellár (1836–1838); tárnokmester (1828–1836)
Reviczky Ádám (1786–1861)	kancellár (1828–1836)
Somssich Pongrác (1788–1849)	személynök (1833–1839)
Szécsen Miklós (1781–1872)	kamaraelnök (1844–1848)
Szerencsy István (1793–1850)	személynök (1839–1847)
Szögyény Zsigmond (1775–1826)	személynök (1821–1825)
<i>Ürményi József (1741–1825)</i>	<i>országbíró (1806–1825)</i>
<i>Vlassics Ferenc (1766–1840)</i>	<i>bán (1832–1840)</i>
Zarka János (1815–1856)	személynök (1847–1848)
Zichy Károly (1778–1834)	kamaraelnök (1725–1834)

⁴² A dőlt betűvel szedett személyek végül nem kerültek be a vizsgált csoportba. Ürményi József és Majláth József még az 1825–1827-es országgyűlés, vagyis a reformkor kezdete előtt elhunyt. A horvát katona nemesi családból származó Vlassics Ferenc bánt pedig, akinek a házassági kapcsolatai is ebben a körben mozogtak, nem tudtam felvinni a rokoni kapcsolathálóra, így ő teljes kívülállónként maradt ki a vizsgálati körből.

3. táblázat

A 18. század végi főméltsóságok kapcsolati átlagértékei⁴³

<i>Név</i>	<i>Kapcsolati átlagérték a 18. század végeikkel</i>	<i>Kapcsolati átlagérték a reformkoriakkal</i>
Balassa Ferenc	14,65	15,95
Batthyány Ádám	8,06	8,81
Csáky János	8,41	9,48
Erdődy János	7,88	9,52
Erdődy Nepomuk János	9,65	11,19
Esterházy Ferenc	7,53	10,10
<i>Fekete György</i>	9,35	11,52
<i>Jankovich Antal</i>	11,12	12,29
<i>Majláth József</i>	9,47	8,62
Nádasdy Ferenc	8,76	11,05
<i>Nagy József</i>	9,94	11,62
<i>Niczky Kristóf</i>	8,59	9,38
Pálffy Károly	9,82	11,14
<i>Szécsen Sándor</i>	10,06	11,33
<i>Szentiványi Ferenc</i>	10,94	11,81
<i>Ürményi József</i>	9,76	11,00
<i>Végh Péter</i>	9,47	11,29
Zichy Károly József	8,18	9,57
Átlag	9,54	10,87

⁴³ Az újonnan felemelkedetteket dőlt betűvel szedtük.

4. táblázat

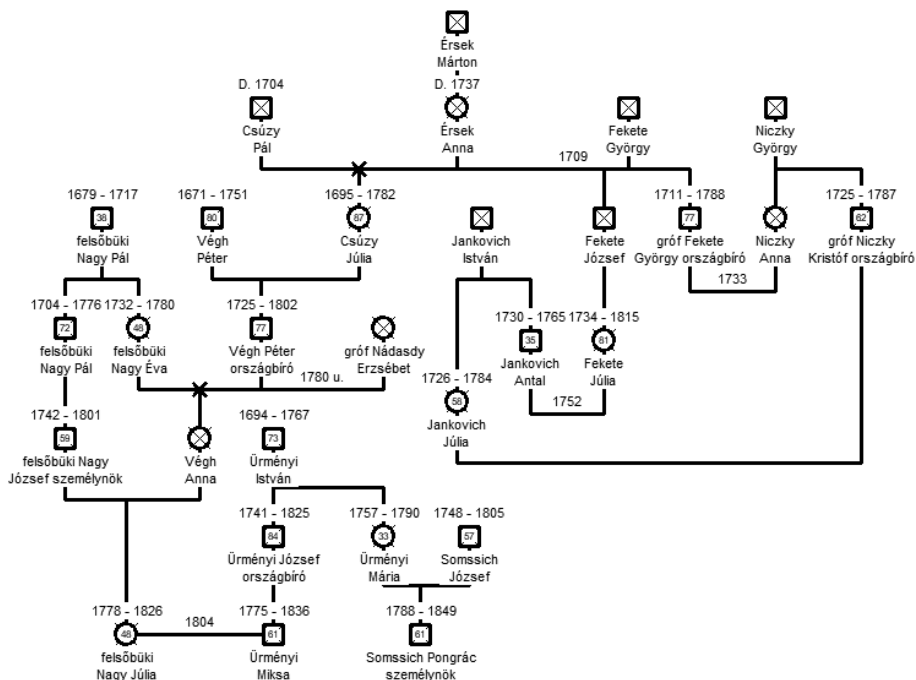
A reformkori főméltóságok kapcsolati átlagértékei⁴⁴

<i>Név</i>	<i>Kapcsolati átlagérték a 18. század végiekkel</i>	<i>Kapcsolati átlagérték a reformkoriakkal</i>
Apponyi György	9,72	11,1
Brunswik József	10,83	11,8
Cziráky Antal	8,22	8,7
Eötvös Ignác	10,94	11
Gyulay Ignác	12,78	14,25
Haller Ferenc	10,44	10,5
Keglevich Gábor	8,89	9,9
Koháry Ferenc	10,00	11,25
Majláth Antal	10,72	10,65
Majláth György	11,83	11,55
Mednyánszky Alajos	9,72	10,4
<i>Mérey Sándor</i>	13,56	14,8
Nádasdy Mihály	8,61	10,5
Pálffy Fidél	9,33	10,25
<i>Reviczky Ádám</i>	12,17	11,9
<i>Somssich Pongrác</i>	11,50	13,95
Szécsen Miklós	9,17	11,65
<i>Szerencsy István</i>	13,44	14,9
<i>Szögyény Zsigmond</i>	15,17	15,6
<i>Zarka János</i>	13,56	14,4
Zichy Károly	7,67	10,35
Átlag	10,87	11,88

⁴⁴ Az újonnan felemelkedetteket dőlt betűvel szedtük.

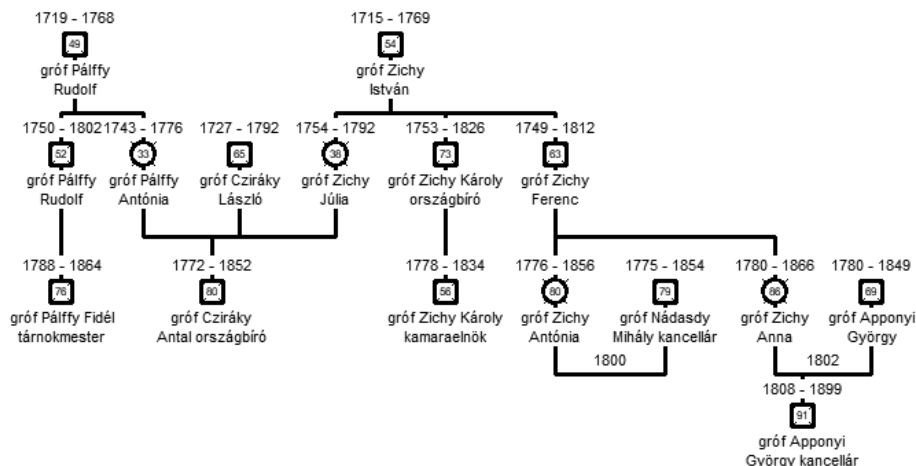
1. ábra

Közneemesi rokonság⁴⁵

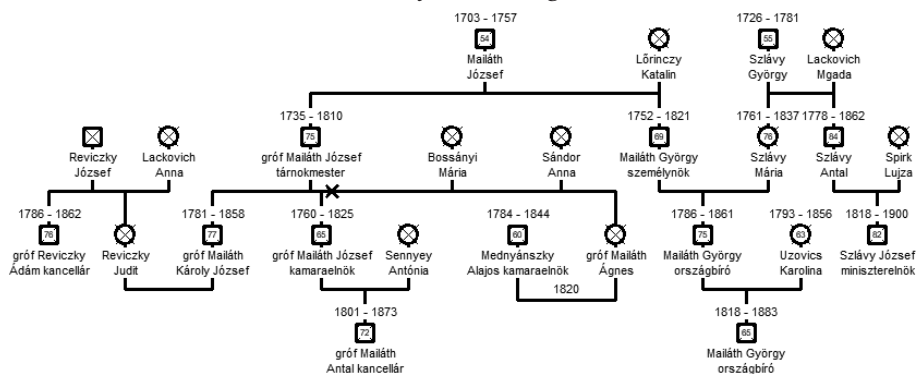

⁴⁵ A családfán nem daruvári Jankovich Antal tárnokmester, hanem pribéri Jankovich Antal szerepel.

2. ábra

*Cziráký Antal országbíró rokonsága*⁴⁶

3. ábra

A Majláth rokonság

⁴⁶ Pálffy Fidél tárnokmesternek csak másodfokú nagybátyja Pálffy Károly kancellár, ezért nem került fel a családfára.

FORRÁSOK

Budapesti Közlöny, 1916.

Hof- und Staats-Handbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie. Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1885.

Hof- und Staats-Handbuch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie. Druck und Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei, Wien, 1901.

Magyar nemzeti zsebkönyv I–II. Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság, Budapest, 1888–1905.

Diaeta Adatbázis = Diaeta Kutatócsoport Adatbázisa. <http://szijarto.web.elte.hu/segitseg.htm> – utolsó letöltés: 2017. augusztus 12.

HIVATKOZOTT IRODALOM

Bölyny József 1978: *Magyarország kormányai 1848–1975*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Cserpes Tünde – Szijártó M. István 2010: Nyitott elit? A magyar főméltóságok a 18. században. *Századok* (144.) 5. 1225–1238.

Éble Gábor 1903: *A cserneki és tarkeői Dessewffy család*. Magánkiadás, Budapest.

Erdő Péter 2003: *Egyházjog*. Szent István Társulat, Budapest.

Fallenbüchl Zoltán 1968: A Magyar Kamara tisztviselői a XVIII. században. *Levéltári Közlemények* (39.) 2. 233–268.

Fallenbüchl Zoltán 1988: *Magyarország főméltóságai 1526–1848*. Maecenas, Budapest.

Faragó Tamás 1996: Rokonsági viszonyok a magyarországi falvakban a 18. században. *Demográfia* (39.) 4. 241–262.

Feöldi Doby Antal 1895: *Lónyay család, nagy lónyai és vásáros naményi gróf, báró és nemes*. Pallas Részvénytársaság, Budapest.

Fukári Valéria 2008: *Felső-magyarországi főúri családok. A Zayak és rokonaik, 16–19. század*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.

Fügedi Erik 1992: *Az Elefánthyak*. Magvető Kiadó, Budapest.

Gerő András 1993: *Magyar polgárosodás*. Atlantisz Könyvkiadó, Budapest.

Heigel, Karl Theodor von 1898: Wrede, Karl Philipp Fürst von. In: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Band 44. Duncker & Humblot, Leipzig.

Horváth Gyula Csaba 2013: Régi és új elit a 18. századi Magyarországon. In: Dobszay Tamás – Forgó András – Ifj. Bertényi Iván – Pálffy Géza – Rácz György – Szijártó M. István (szerk.): *Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon. A kezdetektől 1918-ig*. Országgyűlés Hivatala, Budapest, 283–298.

Horváth József 1991: Győri végrendelkezők családi konfliktusai a 17. század első felében. In: Á. Varga László (szerk.): *Társadalmi konfliktusok. Salgótarján 1989. június 15–18*. (Rendi társadalom – polgári társadalom 3.) Nógrád Megyei Levéltár, Salgótarján, 233–244.

- Jónás Károly – Villám Judit 2002: *A magyar országgyűlés elnökei 1848–2002. Almanach.* Argumentum Kiadó, Budapest.
- Kovács Ágnes 2000: A 18. századi országos tisztségviselők és a főispánok névjegyzékének társadalomtörténeti tanulságai. In: Angi János – Barta János (szerk): *Emlékkönyv L. Nagy Zsuzsa 70. születésnapjára.* Multiplex Media–DUP, Debrecen, 66–83.
- Krčelić, Baltazar Adam 1952: *Annuae ili Historija 1748–1767.* Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb.
- Kubinyi Ferenc – Kubinyi Miklós (szerk.) 1906: *A felső-kubini Kubinyi család története és leszármazása.* Magánkiadás, Budapest.
- Kurucz György 2013: *Keszthely grófja. Festetics György.* Corvina, Budapest.
- Laslett, Peter 1983: A nő szerepe a nyugati család történetében. In: Sullerot, Evelyne (szerk.): *A női nem – tények és kérdőjelek.* Gondolat, Budapest, 493–503.
- Le Gros Clark, W. E. – et al. 1951: *Notes and Queries on Anthropology.* (6th revised edition.) Routledge and Kegan Paul, London. Online változat: <http://archive.org/stream/NotesAndQueriesOnAnthropology.SixthEdition/NotesAndQueriesOnAnthropology#page/n87/mode/2up> – utolsó letöltés: 2017. augusztus 12.
- Markó László 2006: *A magyar állam főméltóságai Szent Istvántól napjainkig.* (2., bővített, javított kiadás.) Helikon Könyvkiadó, Budapest.
- Markó László (főszerk.) 2007: *Új Magyar Életrajzi Lexikon.* VI. kötet. Helikon Kiadó, Budapest.
- Matsch, Erwin 1986: *Der Auswärtige Dienst von Österreich(-Ungarn) 1720–1920.* Böhlau Verlag, Wien–Köln–Graz.
- Nagy Iván 1857–1868: *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* I–XII. Freibeisz István, Pest.
- Nyáry Zsigmond 1996: *Nyáry de Bedegh et Berencs. Hét évszázad történetéből.* Heraldika Kiadó, Budapest.
- Pálmány Béla 2011: *A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848.* I–II. Argumentum Kiadó, Budapest.
- Radcliffe-Brown, A. R. – Forde, D. (eds) 1950: *African Systems of Kinship and Marriage.* Oxford University Press, London–New York–Toronto. Online változat: <http://archive.org/stream/africansystemsof00radc#page/4/mode/2up> – utolsó letöltés: 2017. augusztus 12.
- Roszner Ervin 1887: *Régi magyar házassági jog.* Franklin-Társulat, Budapest.
- Somogyi Éva 2001: Vezető magyar tisztségviselők a Ballhausplatzon. *Aetas* (16.) 3–4. 115–139.
- Szántay Antal 2014: II. József kerületi biztosai. *Századok* (148.) 5. 1171–1185.
- Szijártó M. István 2005: *A Diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792.* Osiris, Budapest.
- Szirmay Gábor 2010: *A szirmai és szirmabesenyői Szirmay család története.* (Javított, bővített kiadás.) (Régi magyar családok 9.) Tiszántúli Történész Társaság, Debrecen.
- Szluha Márton 2000: *Liptó vármegye nemes családjai.* Heraldika Kiadó, Budapest.
- Szluha Márton 2003: *Nyitra vármegye nemes családjai I–II.* Heraldika Kiadó, Budapest.
- Szluha Márton 2011–2012: *Vas vármegye nemes családjai I–II.* Heraldika Kiadó, Budapest.

- Szluha Márton – Vásárhelyi Miklós 2005–2013: *Magyar császári és királyi kamarások ősfái, 1740–1918*. I–III. kötet. Heraldika Kiadó, Budapest.
- Takács Károly 1998: Az elit szociológiai fogalmáról. *Szociológiai Szemle* (8.) 1. 139–148.
- Takács Tibor 2006: A városi elit Nyíregyházán a 20. század első felében. *Századok* (140.) 1. 25–77.
- Tózsá-Rigó Attila 2012: A pozsonyi városvezető elit politikai, rokoni és lakóhelyi hálózata. *Fons* (19.) 3. 279–319.
- Witting, Johann Baptist (Hg.) 1918: *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen neu herausgegeben. Niederösterreichischer Adel 2. Abteilung S–Z*. Bauer und Raspe, Nürnberg.
- Witting, Johann Baptist (Hg.) 1919: *J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen neu herausgegeben. Steiermärkischer Adel*. Bauer und Raspe, Nürnberg.
- Werböczy István 1990: *Tripartitum. A dicsőséges Magyar Királyság szokásjogának hármaskönyve*. Téka Könyvkiadó, Budapest.